

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Ойсхарская средняя школа №3»

ПРИНЯТО
решением МО учителей
гуманитарного цикла
Протокол от 25.08. 2022г. № 1

СОГЛАСОВАНО
методист по УР
_____/Эскербиева З.М/
30.08.2022г.

Рабочая программа
учебного предмета «Родной (чеченский) язык»
для 5 класса основного общего образования
на 2022-2023 учебный год

Составитель: Усманова Раяна Изнауровна
учитель чеченского языка и литературы

Аннотация
к рабочей программе ООП ООО по учебному предмету «Родной (чеченский) язык»
по ФГОС-2021

	Аннотация
Основание разработки рабочей программы	Рабочая программа учебного предмета «Родной (чеченский) язык» 5 класса составлена на основе требований ФГОС ООО 2021 года.
Целями изучения предмета по программам основного общего образования являются:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ воспитание гражданина и патриота; развитие представлений о родном языке как духовной, нравственной и культурной ценности народа; осознание национального своеобразия родного языка; формирование познавательного интереса, любви, уважительного отношения к родному языку, а через него — к родной культуре; воспитание ответственного отношения к сохранению и развитию родного языка, формирование волонтерской позиции в отношении популяризации родного языка; воспитание уважительного отношения к культурам и языкам народов России; овладение культурой межнационального общения; ▪ расширение знаний о национальной специфике родного языка и языковых единицах, прежде всего о лексике и фразеологии с национально-культурным компонентом значения о национальных особенностях родного речевого этикета; ▪ совершенствование коммуникативных умений и культуры речи, обеспечивающих свободное владение родным литературным языком в разных сферах и ситуациях его использования; обогащение словарного запаса и грамматического строя речи учащихся; развитие готовности и способности к речевому взаимодействию и взаимопониманию, потребности к речевому самосовершенствованию; ▪ совершенствование познавательных и интеллектуальных умений опознавать, анализировать, сравнивать, классифицировать языковые факты, оценивать их с точки зрения нормативности, соответствия ситуации и сфере общения; ▪ совершенствование текстовой деятельности; развитие умений функциональной грамотности осуществлять информационный поиск, извлекать и преобразовывать необходимую информацию; понимать и использовать тексты разных форматов (сплошной, не сплошной текст, инфографика и др.); ▪ развитие проектного и исследовательского мышления, приобретение практического опыта исследовательской работы по родному языку, воспитание самостоятельности в приобретении знаний.
Общее количество часов, отведённых на изучение учебного предмета в 5 классе	102 часа

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуьйра дешан хІот-там, дукха маьІнаш долу дешнаш, дешан тІедеанчу маьІнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Іамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тІекаренан гІирс санна. Меттан а, кьамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, деш-нийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, кьамел а

Мотт а, кьамел а. Барта а, йозанан а кьамел, монолог а, диалог а, полилог.

Кьамелан гІуллакхан тайпанаш (кьамел дар, ладогІар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тІехь а, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладоьгІна текст, цу йукъахь дуьйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьаййцар.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тІехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Іодикайаран, дехаран, баркаллин кьамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогІаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Іаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккхар, текстан чулацамца догІуш, хаттарш а, царна жоьпаш а хІиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гІирсаш кьастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан

норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маъІна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маъІнин тайпанаш: суртхІоттор, дийцар, ойлайар; церам башхаллаш.

Текстан композиционни дІахІоттам. Абзац текст композиционни-маъІнин дакъошка йекъаран гІирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш: дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цІерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маъІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гІирсийн а, кепийн а; меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладоьгІначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маъІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хІоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан ь, ь хъаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гІуллакх а.

ЦІена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хІоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гІоьнца, суффиксан гІоьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гІоьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх.

ЦІердош

ЦІердош къамелан дакъа санна. ЦІердешан йукъара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цІердешан гІуллакх.

Долахь а, йукъара а цІердешнаш. ЦІердешнийн грамматически классаш. ЦІердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин терахьан кеп бен йоцу цІердешнаш.

ЦІердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маьІна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенaш нийсайазйар.
Цердешнаш кхолладаларан некъаш.
Цердешнаш морфологически къастор.
Долахь цердешнийн нийсайаздар.
Цердешнашца ца нийсайаздар.
Оьрсийн маттара тӀеэцначу цхьадолчу цердешнийн
нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан
синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически
билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта
тайпанаш (цӀеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн
тайпанаш, аларан Ӏалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тӀедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а
предложенийн маӀнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш
санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина,
предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин
коьртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и
гайтаран тайпаналлин гӀирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и
гайтаран тайпаналлин гӀирсаш а. Латтам а, и гайтаран
тайпаналлин гӀирсаш; маӀне хьаьжжина, латтабийн тайпанаш
(хенан, меттиган, даран суьртан, Ӏалашонан, бахьанин,
бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара
деш долу гӀуллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу
предложенийн интонацин башхаллаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу
предложенеш.

ТӀедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

ТӀедерзар а, и гайтаран гӀирсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни
кечйар. Диалог.

Йозанехь диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци
лингвистикин дакъа санна.

**КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЪ
«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ
КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ**

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гІуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тІеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догІуш а долуш, цул сов, жамІаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чохъара хъелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тІехъ а, кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коърта некъаш кхочушдарехъ а гІуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

—гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тІеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазйинчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хъелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тІецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гІуллакхах кхетар; коъртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазйинчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тІехъ кхийинчу по-ликультурни йукъараллехъ адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гІуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гІо дан гІертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гІуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гІуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Іилманца, исбаьхьаллица, тІеман хьуьнаршца, халкъан къинхъегаман кхиамашца, (цу йукъахъ исбаьхьаллин произведенешкахъ гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Іаламан а тІаьхьало, хІолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъобздангаллин кхетош-кхиоран:

гІиллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хІуманан хин йолчу тІаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догІу гІуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догІу гІуллакхаш жигара тІецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жоьпалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тІеІаткъамах кхетар; зІенан а, ша-шен гайтаран а гІирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гІертар.

Физически кхетош-кхиоран, могашаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тІе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могашаллина жоьпаллехь хилар а, дахаран могашчу кепана тІехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дІанисйина дешаран а, садаІаран а раж; диллина физически жигаралла); тІаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синІаткъаман а, могашаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тІецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Іаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дІа йолу Іалашонаш хІиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тІеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гІирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тІе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагара а гІалат дала бакъо хилар къобалдар.

Къинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (добзалан, ишколан, гІалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тІехьяжам хилар, цу тайпана гІуллакх дІадола, план хІотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана кѣинхѣегам а практикѣхъ Іамо дог дар, цу йукѣахъ Іамочу предметан хаарѣх пайдаѣцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тІѣхъ а; кѣинхѣегаме а, кѣинхѣегаман жамІашка а ларам хилар; шен а, йукѣараллин а хѣашташ тидаме а оѣцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хѣесапийн шен траектори дІахІоттор; хиндолчух долу шен хѣесапаш сѣхадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декѣѣхъ хѣесапаш кхочушдархѣама йукѣараллин а, Іаламан а Іилманийн декѣѣхъ долчу хаарѣх пайдаѣцар, дечун план хІоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тІаѣхѣалонан мах хадор; экологин проблемѣх лаѣцна шена хетарг хѣѣѣале а, нийса а сѣхѣаала хаар;

экологин культурин тІегІа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уѣш кѣасто некѣаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тІѣцаѣцар, цу йукѣахъ экологин проблемаш ойѣу литературин прозведенеш йовзарца кхиѣнарш а; Іаламна, йукѣараллина, технологиана йукѣахъ долчу хѣелашкахъ гражданина а, хѣаштхочо а санна айхѣа дан дезачух кхетар; экологин хѣажаман практикин гІуллакхдарѣхъ дакѣалаца кийча хилар.

Іилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Іаламан а, йукѣараллин а кхиаран коѣртачу низамѣх, адаман Іаламан а, йукѣараллин а гуонаца йолчу уѣйрѣх, меттан кхиаран низамѣх лаѣцначу Іилманан кхетамийн вайн заманан кѣѣѣѣца гІуллакхдарѣхъ кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуѣне довзаран гІирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лѣхаман гІуллакхдаран коѣрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамѣх кхетарна тІѣхѣажам а, шен а, йукѣарчу а хѣоле кхачаран некѣаш кхачаме дало гІертар а.

Дешархо йукѣараллин а, Іаламан а гуонан хийѣалучу хѣолѣх воларан:

йукѣараллин зеделларг, коѣрта йукѣараллин гІуллакхаш, йукѣараллѣхъ леларан бакѣонаш, норманаш, йукѣарлонашкахъ а, тобанашкахъ а йукѣараллин дахаран кѣпаш дешархоша карайерзор, корматаллин гІуллакхдарца, ткѣа иштта доѣзал а, кхечу культурин гуонѣра нахаца йукѣараллин зІѣ хиларан гурашкахъ вовшахтоѣхна тобанаш а йукѣа а лоѣуш;

– билггал доѣчу хѣелашкахъ зІѣ хиларан хѣашт, кхечѣран хаарш а, царна зеделларг а тІѣѣца кийча хилар; практически гІуллакхдарца шена хууш долчун тІегІа лакхадаккхарѣхъ билггал доѣчу хѣелашкахъ даран хѣашт хилар, цу йукѣахъ кхечу нахах Іама хаар а, цхѣаѣна гІуллакхдарѣхъ кхечарна зеделлачух девза гІуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тІѣѣца хаар а; обѣ-

ектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш ца-хилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш кьен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хIоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикин, йукъараллин, Iаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Iалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тIаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

– книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тIаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тIеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тIаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хIобттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гIуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМИАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьIнин дараш:

– меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

– меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дIасадекъаран ладаме билгало, жамIдарна а, дустарна а бахьанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хьаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дIасадекъа;

– низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогIург а къасточу факташкахь, хаамашкахь, тидамашкахь гучудаккха; низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогIург а гучудаккхаран критереш йала;

– хIоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

– меттан процессаш Iаморехь бахьанин-тIаьхьалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогIу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамIаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

– текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехь дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кхочушдаран вариантш йустуш а, гIолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Коьрта лехаман дараш:

– хаттарех пайдаэца мотт Iаморехь хааран лехаман гIирсах санна;

– хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхьаьнацадогIург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехь дIахIотто а;

– шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тIечIагIйан;

– дарийн алгоритм хIотто, дешаран хьесап кхочушдарехь цунах пайдаэца;

– меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тIаьхьалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дIахIитторехь ша хIоттийнчу планаца жима таллам бан;

– лингвистически таллам (эксперимент) барехь схьаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадор; биначу тидаме, талламе хьаьжжина, жамIаш ша кепе дало; схьаэцна жамIаш бакъхиларан мах хадоран гIирсаш караберзо;

– процессийн, хиламийн кхин дIа хила тарлуш долун кхиар а, тера догIучу хьелашкахь церан тIаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хьелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

– деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хьаьжжина, хаамаш лахарехь а, схьакъасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гIирсех, жоп дехарх пайдаэца;

– тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схьакъасто, талла, кепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамI дан;

– чулацамехь болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хьаьжжина, текстан мах хадорхьама а, дешаран хьесапаш кхочушдаран Iалашонца оьшучу хаамах кхетархьама а ладогIаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

– хIиттийнчу Iалашонашка хьаьжжина, цхьана йа масех хьостанера хаамаш схьаэцархьама, жамIдархьама, кепе балорхьама маьIнин йешарх пайдаэца;

– тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догIу тIечIагIдарш каро (цхьа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

– хаам луш йолу уггар гIолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схьахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хIоттаме хьаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

– хьехархочо йеллачу йа ша хIоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

– хаамаш кепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадер-зор

ТIекаре:

– тIекаренан хьелашка, Iалашонашка хьаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически кьамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

- тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хъаъркийн маьІнех кхета;
 - къовсаме хъелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;
 - кхечеран дагахъ долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оздачу кепе йерзо;
 - диалог/дискусси дІайахъарехъ йийцаре йиллинчу темица догІу хаттарш дала а, хъесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна а тІехъажийна йолу ойланаш ала а;
 - шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхІотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;
 - йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта;
 - презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.
- Цхъаьна гІуллакхдар:***
- билггал йолу проблема кхочушйарехъ тобанца а, ша а бен болх гІолехъ хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Іалашо кхочушйарехъ вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;
 - цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхъарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахъ хила кийча хилар гучудаккха;
 - цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахъ хъесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахъ дакъалаца (дийцаре диллар, вовших дагавалар, «хъен штурм», кхийерш а);
 - белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехъ лакхарчу жамІашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;
 - йукъарчу балха тІехъ ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зІе хиларан декъашхоша шаьш хІиттийнчу критерешца; жамІаш йуьхъанцарчу хъесапца а, тобанан хІора декъашхочун цу жамІашка кхачоран гІуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дІасабекъа а, тобанна хъалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дара ш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

- дешаран а, дахаран а хъелашкахъ кхочушйен проблемаш гучуйаха;
- сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхъамма, тобанехъ сацам бар, тобано сацам бар);
- хъесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хІотто, болчу гІирсашка а, шен таронашка а хъаьжжина, дешаран хъесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тІечІагІйан;
- дарийн план ша хІотто, иза кхочушйарехъ оьшу нисдарш йукъадало;
- шена хетарг къасто а, шен сацамах жоьпалла тІеэца а.

Ша-шен таллар:

- ша-шен талларан (цу йукъахъ къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;
- дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;
- дешаран хъесап кхочушдарехъ хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хъелашна адаптаци йан а;
- гІуллакхдаран жамІашка кхачаран (цакхачаран) бахъанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахъанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тІекаренан Іалашонашка а, хъелашка а хъаьжжина, шен къамел нисдан а; тІекаренан Іалашонан а, хъелийн а жамІ цхъаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

- шен а, кхечеран а синхаамаш тІехъ урхалла даран хьуьнар кхио;
- синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахъ долчух а, цуьнан бахъанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тІеэцар:

- кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиберг а гІалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;
- ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тІеэцар; цІеначу дагара хила;
- гонахарчу дерригенна а Іуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

5 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила,

цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коърта дакъош, меттан а, къамелан а коърта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехъ а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехъ а къамелан гІуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхъаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехъ барамехъ 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехъ а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу диалогехъ/полилогехъ а дакъалаца (барамехъ 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхъаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца; йуьйцуш волчун йуьхъ хийцарца текст схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхъаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коърта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жопаш дала а; йозанан кепехъ йуьхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздан-галла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьӀнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гӀирсап (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цӀерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьӀнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьӀнин цхьаалла, гӀеххьа йуьзна хилар) йогӀуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маьӀнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.

Текст кхолларан практикехь (Ӏамийнчун барамехь) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маьӀнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехь текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгап йешарехь зеделлачунна тӀе а тевжаш, текстап-дийцарп кхолла; чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, текстап кхолла; (цу йукьахь барамехь 3 йа цул сов предложе-нел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюрап а; барамехь 60 дашал кӀезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахӀотто; йуьхьанцарчу текста-на тӀе а тевжаш, йухаметтахӀоттийна текст нисйан.

ЛадоьгӀначу а, йешначу а Ӏилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Ӏилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарп карадерзо: план хӀотто (цхьалхе, чолхе) кхин дӀа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахӀотторан Ӏалашонца; текстан чулацам, цу йукьахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гӀул-лакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина текстап церан чулацам кхачаме балоран Ӏалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьӀнин анализ – маьӀнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буйьцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха. Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Интонацин коьрта дакъош къасто.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду *й* элпан а, къасторан *ъ*, *ь* хъаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхъа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхъаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьIна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тIекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Iамийнчун барамехь).

Оьрсийн маттахь фразеологически эквиваленташ харжа.

Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто. Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гIоьнца а, ткъа иштта лардаш

вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дІаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан ӕздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маӕӀнех, нохчийн маттахъ дешарна тІехъажийна хъесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехъ а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маӕӀне а, хаттаре а хъаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а. Долахъ а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехъ царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехъ долчу цердешнийн ӕшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехъ цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахъ цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахъ цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан ӕздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарийн тайпанаш довза (цІеран, хандешан); дешнийн цхъаьнакхетаршна а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Іамийнчун барамехъ); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхъалхе предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тІедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тІедожоран, хаттаран), эмоцин билга-

лоне хъаъжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хъаъжжина (цхъалхе, чолхе), коъртаза меженаш хиларе хъаъжжина (йаържина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коърта а (грамматически лард), коъртаза а меженаш къасто (Іамийнчун барамехъ).

Диалогически а, монологически а къамелехъ, кехат тІехъ, дІакхайкхорехъ, и.д.кх. тІедерзарх пайдаэца. Предложенехъ тІедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъаъркаш хІитторах кхето.

ТІедерзарца, цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахъ; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахъ; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьттачу чолхечу предложенешкахъ сацаран хъаъркаш хІитторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларйан; йозанехъ диалог кечйан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Терахь	Гуллакхдаран коьрта тайпанаш	ЖамIдаран кеп.	Электронни де- шаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш				
Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР								
1.1	Iамийнарг карладаккхар	3	1	0		Текст йешар, къамелан дакъош, предложенийн меженаш карлайахар.	Барта хаттар Йозанан тал- лар Диктант	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn- tezaurus/
Дерриг:		3	1	0				
Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ								
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта	2	0	0		Дукха маьIнаш долчу дешнийн лексически маьIнийн анализ йан, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш, синонимийн моIарерчу дешнийн а, антонимийн а маьIнаш дуста. Йиначу анализан буха тIехь нохчийн меттан хазаллех а, хьолах а хетарг ша кепе дало. Лингвистикин коьртачу дакъойн башхалонаш билгалйаха. Дешнаш а,	Барта хаттар (устный опрос)	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn- tezaurus/

	дакъош					йукъараллин хъаьркаш а (некъан хъаьркаш, сервисан хъаьркаш, хьалххенцара хъаьркаш, математикин символаш, и.д.кх.) йустарна бахъанаш къасто. Хъаьркийн къепен а, адамийн тӀекаренан гӀирсан а санна меттан башхалонаш билгалйаха. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь)		
Дерриг:		2	0	0				
Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А.								
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гӀуллакхдар санна	2	1	0		Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тӀехь барта монологически аларш хӀитто. Йешна йа ладоьгӀна текст барта схайийца, цу йукъахь дий-цархочун йуьхь хуьйцуш а. Лингвистически теманаша йолчу диалогехь а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу диалогехь/ полилогехь а дакъалаца. Барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жобпаш дала а. Йуьхьанцарчу текстан чулацаман анализ йан, йозанан кепехь ма-барра а, бацбина а иза бовзийта. Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюрарш а)	Йозанан тал-лар (письменный опрос) Диктант	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	1	0				
Дакъа 4. ТЕКСТ								
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	2	0	0		Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маӀинин дакъошка (абзацашка) йекъа. Текстан предложенеш а, дакъош а вовшахтосу гӀирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш,	Йозанан тал-лар Практически болх	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

	Къамелан функционални-маџинин тайпанаш.					антонимаш, йаххыйн цџерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца. Текстан анализ йан а, башхалонаш билгалйаха а, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маџинин цхьаалла, гӀеххьа йуьзна хилар) йогӀуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маџинин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.		ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маџинин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0		Текстехь бийцинчу хиламийн, процессийн уьйр билгалйаккха. Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тӀе а тевжаш, къамелан функционални-маџинин тайпанан (дийцар) тексташ кхолла; чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тексташ кхолла; Кеп талхийна текст йухаметтахӀотто; йуьхьанцарчу текстана тӀе а тевжаш, йухаметтахӀоттийна текст нисйан. Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церам чулацам кхачаме балоран Ӏалашонца: бакъ йолчу материалан мах хадо, текстан анализ йан, маџинин цхьаалле, дозуш хиларе, хаам хиларе хьаьжжина. Йуьхьанцара а, тайина а тексташ йуста	Барта хаттар Йозанан таллар	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		5	0	0				
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ								
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	2	0	0		Меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн (буьйцучу меттан, функционални стилийн (Ӏилманан, гӀуллакхан, публицистически), исбаьхьаллин литературин меттан) тексташ йовза	Барта хаттар	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	0	0				
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ								
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	11	0	1		Къамелан озан маџинан къасторан гӀуллакхах кхета, масалш дало. Йалийнчу билгалонашца къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хӀоттам	Ша-шен мах хадор «ЖамӀдаран	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

					<p>бовза. Йалийнчу билгалонашца абзнаш тайпанашка декъа. Зевне а, къора а мукъаза абзнаш, деха а, доца а мукъа абзнаш къасто. Транскрипцин элементийн гЮьнца дешнаш аларан а, йаздаран а башхаллах кхето. Дешан абзнийн а, элпийн а хЮттамаш буста. Дешнаш дешдакъошка декъа а, дешнаш цхъана моґанера вукху моґане нийса сехъадаха а. Іалашонца а, эмоцин билгалонца а тайп-тайпана долу аларш нийсачу интонација ала</p>	<p>кехатца»</p> <p>Сочинени</p> <p>Барта хаттар</p> <p>Йозанан таллар</p>	<p>ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>
6.2	Орфографи	3	0	0	<p>Нийсайаздаранпрактикехъ орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахъ й элпан а, къасторанъ, ь хъаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а). Оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а.</p>	<p>Барта хаттар</p> <p>Йозанан таллар</p>	<p>www. desharkho.ru</p> <p>ps95.ru/dikdosham/</p> <p>ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>
6.3	Лексикологи	7	0	0	<p>Дешан лексически маьІнех кхето тайп-тайпанчу кепашца (цхъанаораман (гергара) дешнаш харжар; синонимаш, антонимаш, омонимаш харжар; дешан маьІна къастор, контексте хъаьжжина а, маьІнин дошаман гЮьнца а). Цхъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш довза, дешан нийса а, тІедеана а маьІнаш къасто. Йеллачу билгалонца дешан нийса а, тІедеана а маьІнаш дуста. Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза, дукха маьІнаш долу дешнаш а, омонимаш а къасто. ЦІена нохчийн а, тІеэдна а дешнаш довза. Тайп-тайпанчу лексически дошамашкахъ (маьІнин дошамаш, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш) оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а.</p>	<p>Барта хаттар</p> <p>Йозанан таллар</p> <p>Тестировани</p>	<p>www. desharkho.ru</p> <p>ps95.ru/dikdosham/</p> <p>ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>
6.4	Фразеологи	3	1	0	<p>Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьІна</p>	<p>Тестировани</p>	<p>www. desharkho.ru</p>

						дийца, уыш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетаршца а хийца. Къамелехъ фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо а, тӀекаренан хъелаш а лоруш.	Барта хаттар Йозанан таллар	ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.5	Дешан хӀоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1		Морфемин меттан уггар жимачу маӀнечу декъан санна башхалонаш билгалйаха. Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхъалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто. Дешнийн кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ хийцалуш долу аьзнаш каро. Дешнийн морфемни анализ йан. Цхъанаораман (гергара) дешнаш къасто а, харжа а	Диктант Барта хаттар Йозанан таллар Изложени	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		34	2	2				
Дакъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ								
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна	1	0	0		Дешан грамматически маӀнин башхаллаш билгалйаха а, церан анализ йан а, лексически маӀница дуьстича. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а (Ӏамийнчун барамехъ), гӀуллакхан къамелан дакъош а (йукъара кхетам) довза. Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Дешнийн лексико-грамматически тайпанах санна къамелан декъах, дешан грамматически маӀнех, нохчийн маттахъ дешарна тӀехъажийна декхарш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца. ЦӀердешнаш, билгалдешнаш, хандешнаш довза. Тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а морфологех долчу хаарех пайдаэца.	Йозанан хаттар	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7.2	ЦӀердош	12	1	0		ЦӀердешан йукъара грамматически маӀна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан баш-	Тестировани	www. desharkho.ru

						халонаш билгалйаха а. Къамелехъ цѣрдашо кхочушдечу гѣуллакхах кхето.Долахъ а, йукъара а цѣрдешнаш, са долу а, са доцу а хІума билгалйен цѣрдешнаш къасто.Цѣрдешнийн легарш къасто. Цѣрдешнийн грамматически классаш йовза. Цѣрдешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а.Цѣрдешнийн морфологически анализ йан. Цѣрдешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахъ цѣрдешнашца ца нийсайаздаран норма а) ларйан.	Барта хаттар Йозанан тал-лар	ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		15	1	0				
Дакъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ								
8.1	Синтаксис лингвистикин дакъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	6	0	1		Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а). Сацаран хъаьркийн функцеш къасто. Предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарийн тайпанаш довза (цѣран, хандешан). Дешнийн цхъаьнакхетарехъ дешнаш цхъаьнакхетаран норманаш талхор къасто.	Барта хаттар Йозанан тал-лар Изложени Зачет	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	22	1	1		Аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тѣдѣжоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хъаьжжина (цхъалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина (йаьржина, йаржаза) предложенеш йовза а, цѣран башхалонаш билгалйаха а. Йаьржина, йаржаза предложенеш къасто, уьш йустарна бахъанаш каро а, йуста а. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш къасто (Іамийнчун барамехъ). Цхъанатайпанчу меженашца, тѣдѣрзарца чолхейевлла цхъалхе предложенеш йовза. Тѣдѣрзарх пайдаэца диалогически а, монологически а	Диктант Тестировани Барта хаттар Йозанан тал-лар Сочинени	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

						къамелехъ, кехат тӀехъ, дӀакхайкхорехъ, и.д.кх. Цхьалхечу а, чолхечу а предложенешкахъ сацаран хьаьркаш хӀитторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларӀан. Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ йан. Цхьалхе, чолхе предложенеш йовза.		
Дерриг:		27	1	2				
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР								
9.1	Ӏамийнарг карладаккхар, тӀечӀагӀдар.	2	0	0		Ӏамийнарг карладаккхар, тӀечӀагӀдар. Цердешнийн, билгал-дешнийн, хандешнийн тайп-тайпана меттан анализ кхо-чушӀарехъ а, къамел дарехъ а морфологех долчу хаарех пайдаэца. Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ йан. Цхьалхе, чолхе предложенеш йовза.	Барта хаттар Зачет	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	0	0				
Дакъа 10. ЖамӀдаран таллар								
10.1	Сочинени	2		2		Сочинени язӀан		
10.2	Изложени	2		2		Изложени язӀан		
10.3	Талламан белхаш	6	6			Талламан болх йазбан		
Дерриг:		10	6	4				
Программица сахътийн барам		99						

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

1чийрик-26с

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	ЖамИдаран кеп.
		Сахьт	Тал- ла- ман белха ш	Кхол- ларал- лин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0	01.09	Барта хаттар
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0	03.09	Йозанан таллар
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	1амийнарг карладаккхар. Дешан чакь хенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0	07.09	Барта хаттар
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0	08.09	Барта хаттар.
5	Билгалдош.	1	0	0	10.09	Йозанан таллар
6	Талламан болх «Шеран заманаш»	1	1	0	14.09	Диктант
	СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ ДЕШНИЙН ЦХЪАБНА- КХЕТАР (6 с. + 1 с)					
7	Синтаксисах, пунктуацех лабцна кхетам.	1	0	0	15.09	Барта хаттар.
8	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0	17.08	Барта хаттар
9	Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0	21.09	Йозанан таллар
10	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	22.09	Барта хаттар
11	Коьртачу дешан морфоло- гически билгалонашка	1	0	0	24.09	Йозанан таллар

	хъаъжжина, дешнийн цхъаънакхетаран коърта тайпанаш (цІеран а, хандешан а).					
12	Изложени «Ден весет» изложени язъан кечам бар. (143-гІа агІо)	1	0	1	28.09	Изложени
	ТЕКСТ (5 с.)					
13	Текст а, цуънан коърта билгалонаш а. Текстан композиционни дІахІоттам.	1	0	0	29.09	Барта хаттар
14	Къамелан функциональни-маъІнин тайпанаш.	1	0	0	01.10.	Барта хаттар
15	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0	05.10.	Барта хаттар
16	Текстан маъІнин анализ.	1	0	0	06.10.	Барта хаттар
17	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	08.10	Йозанан таллар
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХІОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
18	Предложени а, цуънан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0	12.10.	Йозанан таллар
19	Сочинени:. «Со каникулаш-кахъ волуш хилларг»	1	1	0	13.10.	Сочинени
20	Дийцаран предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	15.10.	Барта хаттар
21	Хаттаран предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	19.10.	Йозанан таллар
22	ТІедожоран предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	20.10.	Барта хаттар
23	Айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	22.10.	Йозанан таллар
24	Предложенин чаккхенехъ сацаран хъаъркаш.	1	0	0	26.10.	Барта хаттар
25	Талламан болх.	1	0	0	27.10.	Диктант
26	ГІалаташ тІехъ болх бар.Интонаци.	1	0	1	29.10.	Йозанан таллар

2-г1а чийрик 21сахът						
1	Подлежащи.	1	0	0	09.11	Барта хаттар
2	Сказуеми.	1	0	0	10.11	Йозанан таллар
3	Предложенин коъртаза ме- женаш.	1	0	0	12.11	Барта хаттар
4	Кхачам.	1	0	0	16.11	Йозанан таллар
5	Къастам.	1	0	0	17.11	Барта хаттар
6	Латтам.	1	0	0	19.11	Йозанан таллар
7	Грамматически лардийн масалле хъаъжжина, пред- ложенийн тайпанаш: цхъал- хе, чолхе.	1	0	0	23.11	Барта хаттар
8	Йаържина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0	24.11	Йозанан таллар
9	Предложенин цхъанатайпа- на меженаш, къамелехъ ца- ра деш долу г1уллакх.	1	0	0	26.11	Барта хаттар
10	Предложенин цхъанатай- панчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0	30.11	Барта хаттар
11	Т1едерзар. Т1едерзарехъ са- царан хъаъркаш.	1	0	0	01.12	Барта хаттар
12	Цхъалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0	03.12	Йозанан таллар
13	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0	07.12	Йозанан таллар
14	Ма-дарра къамелехъ саца- ран хъаъркаш.	1	0	0	08.12	Практически болх
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					
15	Мотт а, къамел а.	1	0	0	10.12	Барта хаттар
16	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0	14.12	Йозанан таллар
17	Талламан болх. «Ши накъост»	1	1	0	15.12	Диктант
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА (11 с. + 1 с.)					
18	Фонетика а, графика а лингвисти- кин дакъош санна.	1	0	0	17.12	Барта хаттар
19	Аз меттан дакъа санна. Озан маъІна къасторан г1уллакх.	1	0	0	21.12	Йозанан таллар

20	Нохчийн меттан мукъачу абзнийн система.	1	0	0	22.12	Барта хаттар
21	Нохчийн меттан мукъазчу абзнийн система.	1	0	0	24.12	Йозанан таллар
3-г1а чийрик-29с.						
1	Къамелан дарехъ абзнийн хий-цадалар.	1	0	0	11.01	Барта хаттар
2	Фонетически транскрипцин элементаш.	1	0	0	12.01	Йозанан таллар
3	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0	14.01	Барта хаттар
4	Аьзнаш, элпаш цхьаьнадар.	1	0	0	18.01	Йозанан таллар
5	Нохчийн алфавитан хIоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0	19.01	Барта хаттар
6	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	21.01	Йозанан таллар
7	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта Элементаш	1	0	0	25.01	Ша-шен мах хадор «ЖамI даран кехатца»
8	Сочинени. «1а»	1	0	1	26.01	Сочинени
	ОРФОГРАФИ (3с)					
9	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	28.01	Барта хаттар
10	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0	01.02	Йозанан таллар
11	Къасторан ь, ь хьаьркийн нийсайаздар.	1	0	0	02.02	Барта хаттар
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					
12	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	04.02	Барта хаттар
13	Дош – меттан коьрта дакъа. Цхьа маьIна долу а, дукха маьIнаш долу а дешнаш.	1	0	0	08.02	Йозанан таллар
14	Дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш.	1	0	0	09.02	Барта хаттар
15	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	11.02	Йозанан таллар
16	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	15.02	Барта хаттар
17	Лексически дошамийн тай-панаш а, ненан меттан деш-	1	0	0	16.02	Йозанан таллар

	нийн хял карадерзорехь ца- ра ден гҮллакх а.					
18	Цена нохчийн а, тҀеэцна а дешнаш.	1	0	0	18.02	Барта хаттар
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					
19	Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.	1	0	0	22.02	Барта хаттар.
20	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	01.03	Тестировани
21	Фразеологически дошамаш.	1	0	0	02.03	Йозанан таллар
22	Лексикологик Ҁамийнарг карладаккхар.	1	0	0	04.03	Барта хаттар
	ДЕШАН ХҀОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (9 с. + 2 с.)					
23	Морфема меттан уггар жима маьІне дакьа.	1	0	0	09.03	Барта хаттар
24	Дешан лард.	1	0	0	11.03	Йозанан таллар
25	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0	15.03	Барта хаттар
26	Морфемийн тайпанаш: деш- хьалхе.	1	0	0	16.03	Йозанан таллар
27	Административни талламан тестировани.	1	1	0	18.03	Тестировани
28	Морфемийн тайпанаш: суф- фикс. чаккхе.	1	0	0	22.03	Барта хаттар
29	Цхьанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0	23.03	Барта хаттар
4-г1а чийрик -23с						
1	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0	05.04	Йозанан таллар
2	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемаш- кахь мукьачу а, мукьазчу а аьзнийн хийцадалар.	1	0	0	06.04	Барта хаттар
3	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0	08.04	Йозанан таллар
4	Изложени Изложени «Май- ра хьаша».	1	0	1	12.04	Изложени
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 2с.)					

5	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0	13.04	Барта хаттар
6	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0	15.04	Йозанан таллар
7	Цердешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0	19.04	Барта хаттар
8	Къамелехъ цердешан гуллакх.	1	0	0	20.04	Йозанан таллар
9	Долахъ а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайздар.	1	0	0	22.04	Барта хаттар
10	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0	26.04	Йозанан таллар
11	Цердешнийн терахъ.	1	0	0	27.04	Барта хаттар
12	Цхьаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0	29.04	Йозанан таллар
13	Цердешнийн легарш.	1	0	0	03.05	Барта хаттар
14	Цердешнийн легарш.	1	0	0	04.05	Йозанан таллар
15	Дожарийн маъна.	1	0	0	10.05	Йозанан таллар
16	Дожарийн маъна.	1	0	0	11.05	Практически болх
17	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0	13.05	Барта хаттар
18	Цердешнашца ца нийсайздар.	1	0	0	17.06	Йозанан таллар
19	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0	18.05	Барта хаттар.
20	Административни талламан тестировани.	1	1	0	20.05	Тест
	Карладаккхар (3 с.)					
21	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0	24.05	Практически болх
22	Гедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0	25.05	Йозанан таллар
23	Диалог.Монолог	1	0	0	27.05	Зачет
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		99	6	4		

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Овхадов М.Р., Махмаев Ж.М., Абдулкадырова Р.А., «Нохчийн мотт» 5 класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 176 с.
2. Хьехархочунна г1оьнна «5-чу классехь нохчийн мотт хьехаран методически куьйгалла», Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий»-2019
3. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.
4. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>